



מחברים, היינו שאף במחבר מועלת מחשבה לצורך תלוש, שאפילו אם חשב שהמים ירדו לצורך דבר המחבר ואחר כך נפלו פירות לתוכם ונוח לו בכך, מכשירין, דהווי כחזור ומחשיב את המים לצורך תלוש, ולא אמרו שהמחברים אין מכשירין, אלא כשנפלו למים מחוברין ואין נוח לו בנפילתן. וכעין דבריו כתב בפירושו הראב"ד לתורת כהנים (שמיני פרשה ח ה"ב), הובא בשיטה מקובצת השלם לעיל שם. אמנם עיין שם כמה חילוקי דינים בין רש"י להראב"ד.

(יז) גמ', א"ל רבי יוחנן הוא דאמר כרבי יונתן בן יוסף וכו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דהא דפליגי רב ור' יוחנן לענין טבילה ופליגי תנאי בשחיטה, היינו דוקא במצות אלו שהן מתירין לדבר אחר, טבילה מתרת אשה לבעלה ושחיטה מתרת בשר לאכילה, ואינן דבר שבחובה מחמת עצמן, אבל בשאר מצות דהווי חובה מחמת עצמן, פליגי תנאי ואמוראי אחרוני אי בעו כונה בפסחים (קיד): ובראש השנה (כח): ולא שייכו בהנך דשמעתין, אלא דלרב מכשירין קילי טפי דבמעשה תלנהו רחמנא והא אתעביד ליה, תדע, דהא נפלה מן הגשר טהורה לביתה לרב ואלו מתעסק בתקיעה לדברי הכל לא יצא, כיון דלא מיכוין לתקיעה, ולרבי יוחנן אפילו ירדה להקר לא טהרה, ודילמא בתוקע לשיר סבירא ליה יצא.

(יח) רש"י ד"ה מה ת"ל שנית, פשיטא דשנית הוא. הרש"ש כתב, דנראה לפרש, דכיון דאין הכיבוסין שוין, דהראשון היינו כיבוס ממש והשני היינו טבילה, אין נופל בזה לשון שנית, ולהכי דריש דמקיש וכו', דלענין הכוונה דומין הן זה לזה.

(יט) תוס' ד"ה נהי, בסוה"ד, פירוש לחתיכת סימנים. עיין אות כה.

(כ) גמ', אילימא דאנסה חבירתה ואטבלה כוונה דחברתה כוונה מעלייתא היא. ביאר בחידושי החתם סופר, דעיקר קפידא דקרא אכוונת המטביל ולא אכוונת הטובל, דהרי המטביל כלים או קטנים אפילו בני יומן על כרחך אמטביל קפדינן. וכתב המקור חיים (יור"ד קצח) דאף היכא שנפלה למים או שירדה להקר ונתכוונה העומדת שם שתעלה לטבילתה, מהני, אמנם התפארת יעקב כתב דלא מהני, עיין שם.

(כא) גמ', לר' נתן שנפלה מן הגשר. כתב הרשב"א בתורת הבית (א, א), דמוכח מכאן, דאי נפל סכין מיד האדם ושחט, הוויא שחיטה כשרה, דהא הכא נפלה ללא כוונה כלל. [ועיין בעמוד א' אות ח]. אבל הרא"ה בבדק הבית (שם) פליג עליה, דאף לרבי נתן בעי שחיטה מכח גברא, והכא שאני דלא בעי כח גברא. והשיטה מקובצת (השלם) הביא בשם הראב"ד, דכוונת הגמ' הכא שהפילה עצמה ונתכוונה לראות ולא לשם טבילה בעולם, אבל בנפילה ממש לא שרי רב. אמנם השיטה מקובצת כתב, דשאני סכין שנפלה שאפילו בשעת השחיטה הוויא שלא מדעת, אבל נפלה מן הגשר על כרחך בשעה שהיא בתוך המים הווי מדעת, ודמי להפילה דגבי סכין.

(כב) גמ', שם. כתב הרש"ש, דנראה דאליבא דרבי יוחנן לא נתמעט אליבא דרבי נתן אלא בגוונא שנפלה מן הגשר, אבל ירדה להקר אין לנו למעט מ"זכבס שנית". אמנם הלחם ושמלה (יור"ד סימן קצח, שמלה סקמ"ב) כתב,

ומזהירין אותן לכוין.

(יג) גמ', ואסורה לאכול בתרומה. כתבו תוס' בחגיגה (יח): ד"ה כאן, (על פי פירוש המהרש"א שם), דמותרת לגעת בתרומה, משום דלא פסיל אלא סתם ידיים.

(יא) גמ', עון כרת הותרה איסור מיתה מיבעיא. פירש רש"י ד"ה טמא, דכרת חמור ממיתה בידי שמים, דכרת הוא וזרעו נכרתים, מה שאין כן במיתה בידי שמים. אבל תוס' בשבת (כה). כתבו בשם הריב"א, דאף בעון כרת אין בניו מתים, אלא היכא דכתיב בהו עירי. וכתבו על פי מה שהוכיחו ממועד קטן (כח). דהחילוק בין כרת למיתה בידי שמים, דכרת היינו שאינו מגיע לששים, מה שאין כן במיתה בידי שמים. ובשם הירושלמי כתבו, דכרת אינו מגיע לחמישים.

(יב) גמ', גל שנתלש ובו ארבעים סאה. כתב בביאור הגר"א (יור"ד סימן רא סק"ו), דלסוברים דבמעין אין צריך ארבעים סאה אף לטבילת אדם, הא דנקט ארבעים סאה, משום שהוא השיעור שסתם אדם יכול לטבול בו. וכן כתב המאירי בחגיגה (יט). והש"ך (שם סק"ב) כתב, דאף אי מעין מטהר בכל שהוא, היינו במעין ממש ולא בנתלש.

דף לא ע"ב

(יג) גמ', ופשט מי שידיו טמאות וכו'. כתב בחידושי הרשב"א בשם תוס' [עיין תוס' בבא קמא (צא)]. סוד"ה הא קמ"ל], דמדקאמר מי שידיו טמאות, משמע אפילו אחר שאינו בעל הפירות, ואם כן מוכח דלא בעי רצון הבעלים. אבל בשם הרמב"ם (פי"ב מטומאת אוכלין ה"י) כתב, דבעינן רצון הבעלים דוקא.

(יד) גמ', ואם בשביל שידוחו ידיו טהורות ופירות בכי יותן. פירש רש"י ד"ה ופירות, דהפירות בכי יותן, משום דאחשבה להך נפילת פירות ליטול ידיו בהגבהתן. וכן כתב ברש"י חגיגה (יט). ד"ה ואם. ותמה שם הטורי אבן, היאך הווי גילוי דעת דניחא ליה בנפילת הפירות, הא היה בידו להדיח ידיו בלא נפילת הפירות. אמנם הרש"ש כתב (שם) לפרש דלא כרש"י, אלא, דהפירות בכי יותן משום דאחשבינהו למים שבידיו כדי שידוחו בהן, ולהכי, אותן המים מכשירין הפירות, דהוי משקה שתחילתו לרצון. ובספר מנחם משיב נפש (חגיגה, שם) מביא לתרץ דברי רש"י, דמייירי בגוונא שהמים היו בחצר חבירו ואין יכול ליכנס בלי רשותו, ואם יטול רשות עבור נטילת ידיים לא יסכים, כי יאמר הרבה מים יש בעיר לך לשם, אבל להציל פירותיו בודאי ירשה לו, ונמצא ניחא ליה בנפילתן.

(טו) רש"י ד"ה ופירות, בתוה"ד, והוה ליה משקה סוּפו לרצון וכו'. הקשה הרש"ש (מכשירין פי"ד מ"ז), דלכאורה הוה נמי תחילתו לרצון, דהא הרצון הוא בשעה שנוטלן, שהוא תחילת היותם תלושים, וכמו שכתבו תוס' ד"ה ופירות, דכל זמן שהן מחוברין במים לא מיתכשרי.

(טז) תוס' ד"ה ופירות, בתוה"ד, והא דאמר פ"ק דפסחים וכו', היינו כשנפלו וכו'. השיטה מקובצת (אות ו) ציין לרש"י לעיל (טז). ד"ה לענין הכשר. והיינו, שמתבאר מדבריו דלא סבר כתוס', והא דקתני דיש הכשר במים



יוחנן לא פליג אשיעור הגבהה והרבעה כלל, דהא מתניתין נמי קתני כדי שחיטה, ואפילו הכי קא פריש רבי יוסי ברבי חנינא כדי שיגביהנה וירביצנה. (ה) רש"י ד"ה דקה לדקה, בתוה"ד, כיון דקם ליה רבי יוסי בר רבי חנינא בשיטתיה דרב וכו'. הקשה המעדני יו"ט (על הרא"ש אות ל), הא רבי יוחנן נמי קם בשיטתיה דשמואל. ותירץ, על פי מה שכתב הרא"ש בכתובות, דרבי יוסי בר חנינא קשיש מרבי יוחנן, והלכתא כוותיה. [ועייין נמי בברכות (י):] "אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא". אמנם הקשה, דבבבא קמא (פ"ד סימן ד) כתב להיפך, דרבי יוחנן הוא רבו של רבי יוסי ברבי חנינא, ולהכי הלכתא כוותיה. ועייין גם בתוס' נזיר (כט.) ד"ה ה"ג, והביא מתוס' ד"ה ושמואל דכתבו בשם רש"י לפסוק כרב, משום דקיימי אמוראי דמערבא כותיה.

(ו) גמ', השוחט בסכין רעה אפילו כל היום כולו כשרה. ברמב"ם (פ"א משחיטה הי"ז) ובטור ובשלחן ערוך (יור"ד סימן יח סעיף ז) משמע, דשוחטין בסכין רעה לכתחילה. אמנם רש"י בספר הפרדס (הלכות שחיטה) כתב, דלכתחילה אסור לשחוט בה, דלכתחילה בעינן סכין חד. וכן כתב, דהיינו טעמא דאמרינן לעיל (יז): דבעינן בדיקה בסכין אבישרא ואטופרא, דאף דבצפורן מרגיש דאין בו פגימה כלל, מכל מקום בעי לבדיקה בבשר, לראות אם חד הוא אם לאו.

(ז) גמ', שהה במיעוט סימנים מהו תיקו. פירש רש"י ד"ה במיעוט, דשחט הרוב ושהה במיעוט האחרון. וכתב רש"י ד"ה תיקו, דמספק אזלינן לחומרא. וכתב הרשב"א בתורת הבית, דמדאורייתא ודאי כשר, דהא מיתכשר ברוב הסימנים, והספק הוא בדברבנן, אי גזרינן אטו שיששה קודם ששחט רוב הסימנים. וכן כתב הראב"ד (פ"ג משחיטה ה"ד), דהוי מדרבנן, ומספקינן אי חיישינן לטעות הרואה כי יסבור דהשהייה היתה קודם ששחט הרוב. וכתב הבית הלוי (ח"ב סימן יא אות א), דלפי זה רש"י פסק לחומרא, משום דסבר דהא דקיימא לן דבדרבנן הלך אחר המיקל, היינו דוקא במקום פלוגתא דאמוראי, אבל היכא דהגמ' נשאר בתיקו, גם בדרבנן אזלינן לחומרא. אבל התבואות שור (סימן כג סק"ט) כתב בדעת רש"י, דהשהייה פוסלת מהתורה, וכן הביא מרבינו ירוחם. וכן מפורש במחזור ויטרי (הלכות שחיטה סימן תקלד). וטעמא דמילתא כתב רבינו ירוחם (נתיב טו), דכיון דחזר ושחט אף המיעוט, חזינן דעשה מהמיעוט עיקר גדול כמו הרוב, וממילא שייך בו פסולי שחיטה. והכל בו (פ"ג מהלכות שחיטה) הוסיף, דכיון דלכתחילה איכא דינא לשחוט הכל, להכי שייך לצרפו. והתבואות שור ביאר סברת רש"י, דהתורה הקפידה שלא לשחטה בשתי פעמים, אלא שהשחיטה צריכה להיות בפעם אחת, ואף דבגוונא דשהה במיעוט קמא דקנה לא פסל, היינו משום דלא נעשה מעשה שחיטה כלל קודם ששהה, כיון דאכתי חיה היא, אבל במיעוט בתרא אף שכבר שחט רוב סימנים, כיון דמקרב מיתתה על ידי שחיטה זו, מקרי שחיטה.

(ח) תוס' ד"ה כדי ביקור, ובסכין הראוייה לאותה בהמה וכו'. ביאר המהר"ם, דאי לא תימא הכי הדר תקשה דנתת דבריק לשיעורין, דפעמים הוי הסכין

דכיון דבעי כוונה מה לי נפלה מן הגשר מה לי ירדה להקר.

(בג) רש"י ד"ה כשירדה להקר, ולא לטבול, ונפלה כולה לתוך המים. כתב השיטה מקובצת (השלם), דהוכרח לפרש כן, ולא שטבלה כל גופה להקר, דהא קתני "נאנסה", אמנם הא דנקטה הגמ' לישנא ד"נאנסה", משום דבעי למינקט לישנא דלישתמע בין לרבנן בין לרבי נתן. אבל באמת איפליגו אף בגוונא דטבלה כל גופה להקר. והתפארת יעקב כתב, דאפשר דרש"י סבר דכוונת "חתיכה" דאמרו רבנן, היינו אפילו חתיכת בשר בעלמא, ולא חתיכת סימנים, (ודלא כשיטת תוס' ד"ה נהי) ומשום הכי אית ליה דמהני אפילו כוונתה להקר היינו שלא להקר כל גופה, דאי ירדה על מנת לטבול כולה אף שלא לבעלה, לא הוי פליג רבי יוחנן דלא מהני, דהא רבי יוחנן למד דינו מ"וכובס", והתם לא נתמעט אלא היכא דנפל הבגד למים מאליו, כמו שפירש רש"י בד"ה אף שניה. ועייין ברש"ש שכתב, דלכאורה אי בעי לרבנן כונה לשחיטת הסימנים, הכא נמי בעינן שתכוין להקר כל גופה במים.

דף לב ע"א

(א) גמ', לרבנן פרה כשרה בהמה פסולה. פירש רש"י, ד"ה נשחטה בהמה, בלא מתכוין. ובר"ה לרבנן, דהא שחיטת בהמת חולין לאו שחיטה היא. [דהיינו כיון דלרבנן בעינן כוונה] ולכאורה צריך עיון, דכיון דבאותו מעשה נתכוין לשחוט את הפרה, אמאי לא נימא דכיון שיש באותו מעשה שחיטה כוונה לשחיטת סימני הפרה, תועיל אותה כונה גם לגבי הבהמה, דהא לא בעינן כוונה לבהמה ששוחט דוקא, כדמוכח בתוס' לעיל (יב): ד"ה זרק סכין, שכתבו בגוונא דזרק סכין לנועצה בכותל, דחשיב מתכוין לחתיכה אלא דרבנן סברי דלא סגי בכך וצריך כונת חתיכת סימנים. הרי דכונת נעיצה בכותל חשיב ככוונה לחיתוך גם על מעשה השחיטה שנעשה עמו. (א.ג.). ונראה דיש לחלק בין היכא דבעינן כוונת חיתוך שיעיל, לבין היכא דבעינן כוונה לחיתוך סימנים, דבעינן כוונה לחיתוך סימני הבהמה עצמה].

(ב) מתני', נפלה סכין והגביהה נפלו כליו וכו'. כתב התוס' יו"ט בשם הר"ש (כלים פ"ה מ"ד), דנקט כמה גוונא אף דלא איצטריך. אבל הב"ח (יור"ד כג סק"ד) ביאר על פי הרמב"ם (פ"ג משחיטה ה"ב), דאשמועינן בין ששהה במזיד בשוגג ובאונס, דנפלה סכין והגביהה היינו שוגג, ונפלו כליו היינו מזיד, דלמה לז' להשהות באמצע השחיטה כדי להגביה בגדיו, והשחיו את הסכין ועף היינו אונס.

(ג) גמ', כדי שחיטת בהמה אחרת. כתב הרא"ש (סימן ט), דמלשון הרמב"ם (פ"ג משחיטה ה"ד) שכתב "שחיטה גמורה" משמע, דהיינו כדי שחיטת כל הסימנים. וכתב, דלא מסתבר, וברוב סימנים סגי, דמכי שחט רוב סימנים אזלא לה הכשר שחיטה. וכתב בחידושי הרמב"ן, דבעור ודאי משערינן, כיון דלא מישחטי סימנים עד דחתיך העור, דשיעור שחיטה כדרכה גמירי.

(ד) גמ', עומדת להטיל איכא בינייהו. פירש רש"י ד"ה איכא, דרבי יוחנן משער בשחיטה לחורה, ורבי חנינא בעי הטלה ושחיטה. אבל בחידושי הרמב"ן והרשב"א והרא"ש (סימן ט) כתבו, דלא גרסינן איכא בינייהו, דרבי



הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף לב – דף לג

כו תמוז – כז תמוז התשע"א

לומר, דהא דתני רישא שחט את הוושט ופסק הגרגרת, בבת אחת קאמר, וסיפא היינו בזה אחר זה. ואקשי ליה רב אחא דהיינו קמייתא, שאין בין בת אחת לזה אחר זה כלום.

טו גמ', אלא אמר רבא אלו אסורות קתני וכו'. כתב הריב"ש (סימן תג), דרבא לא אתי למימר דגרסינן במתניתין "אלו אסורות", דהרי לא אמר תני "אלו אסורות". ועוד, דרבא גופיה אקשי בסנהדרין (י): לאביי דאמר התם תני קדוש, הא עבור קתני, ופירש רש"י (שם) ד"ה והא עבור, דדרך התנא טעוה בגירסא לחסר תיבה על ידי שכחה, אבל אין מתחלף לו מילים. והכא הכי כוונת רבא, דמאי דאיתא במתניתין אלו טרפות, רצתה לומר "אלו אסורות", ויש מהן נבלות ויש מהן טרפות.

טז גמ', וליחשוב נמי דחזקיה וכו'. הפרי מגדים (בפתיחה להלכות טריפות) העיר, אמאי לא פריך נמי מר' יוחנן (לעיל כא). דאמר "קרעו כדג מטמא באוהל". [ולכאורה יש ליישב, דלא פריך אלא מאמוראי דאירי בבהמה, אבל ר' יוחנן איירי באדם. (ש.א.)].

יז תוס' ד"ה וליחשוב, בתוה"ד, ויש לומר דלא משמע ליה לרבויי נבילה מזה הכלל וכו'. הקשה הלב אריה, דהא מכל מקום נשמע הני מקל וחומר, דכיון דתני כל שאינה יכולה לחיות מחמת טרפות אסורה, כל שכן דאותרן שאין להם חיות אסורות.

יח גמ', כאן ששחט במקום חתך כאן שלא במקום חתך. ביאר המהר"ם, דכששחט במקום שכבר נפסק סימן אחד, אינו שוחט כי אם סימן השני ובשחיתת סימן אחד אין יכול להוציאה מידי נבילה, אבל כששחט שלא במקום חתך אלא למטה ממנו במקום ששני הסימנים שלמים ושחט שניהם, כיון ששחט שני הסימנים מקרי שחיתה הגונה ומוציאה בה מידי נבילה. ולפי זה פרכינן שפיר מה מועיל במה ששוחט אותו הסימן למטה, כיון שכבר נפסק למעלה.

יט גמ', ומי אמר רבי שמעון בן לקיש הכי והאמר רבי שמעון בן לקיש וכו'. כתב הרא"ש (סימן יא), דהדר ביה ריש לקיש מחד מינייהו, ולא ידעינן הי מינייהו אחריתא. ועיין רש"ש.

כ רש"י ד"ה אבל בני מעיים לא, בתוה"ד, לעולם דרך קנה לישחט תחילה כו'. כתב בשיטה מקובצת (השלם), דרצה לומר דמשום הכי לא אמר רבא דלא אמר ריש לקיש אלא בשחט את הקנה, אבל שחט את הוושט ואחר כך נקבה הריאה לא, משום דלעולם דרך הקנה לישחט תחילה.

כא תוס' ד"ה והדר, בתוה"ד, ונראה דדעת הקונטרס וכו'. ביאר המהרש"א, דהיינו דמשום הכי דחק רש"י עצמו לפרש דלמאי דבעי רבי זירא ניקבו בבני מעיים איירי דוקא בנשחט הקנה תחילה, וסבר שפיר כמאן דמנחא בדיקולא דמיא, משום דהשתא אין צריך לומר דרבי זירא פליג אריש לקיש.

דף לג ע"א

א גמ', ואין מזמנין עובדי כוכבים על בני מעיים. כתב בשו"ת חתם סופר (יור"ד סימן יט), דהא דלא נקט אין מושיטין לו בני מעיים, משום דקתני

ארוכה ופעמים קצרה. אמנם התפארת יעקב (לעיל ט). כתב, דלא כתוס', דאדרבה לפי דבריהם אכתי נתת דבריך לשיעורין, דאי הבהמה גדולה צריך יותר, ובקטנה שיעור קטן. ולהכי כתב לפרש, דמשערינן לפי סכין זה, וסבירא ליה דהא דנאמר דשיעורא דשהייה כדי לשחוט בהמה אחרת, היינו כל ששהה שיעור שיבדוק הסכין לשחוט בו בהמה אחרת. ועיין עוד שם. **ט מתני', ופסק את הגרגרת וכו', או שהחליד וכו'.** כתב הראש יוסף, דאינו יודע למה פרט דוקא עיקור וחלדה, ולא הזכיר כל חמשה הלכות שחיתה, ואי רצה לקצר היה די לו באחד.

י מתני', רבי ישבב אומר נבילה רבי עקיבא אומר טרפה. כתב השיטה מקובצת בשם תוס' רבינו פריץ, דרבי ישבב סבר נבילה, כיון דבעינן שחיתה לטהרה מידי נבילה ושחיתה הויא בשני סימנין, והוא לא שחט אלא סימן אחד. ורבי עקיבא סבר, דכיון דנשחט אחד מן הסימנין והשחיתה מסייעת להוציא הנשמה, סגי לטהרה מידי נבילה. וכן כתב הרש"ש, דטעמיה דרבי עקיבא, משום דעשה בה הכשר שחיתה דעוף, עיין שם. ולפי זה כתב, דכשפסק שניהם או החלידם, לכולי עלמא הוי נבילה. אבל האמרי משה (סימן ב' אות כט) הביא מהתוספתא (פ"ב ה"ב), דרבי עקיבא תרתי אית ליה, חדא דשחיתת סימן אחד מטהר מנבילה והיינו בבא דשחט אחד מהם והמתין עד שמתה, וסבירא ליה נמי דבשני הסימנין מהני לטהר מטומאת נבילה גם בלא דיני שחיתה.

יא מתני', או שחט אחד מהן והמתין לה עד שמתה. כתב התוס' יו"ט, דהך בבא לרבי עקיבא איצטריך. אבל התבואות שור (סימן לג סק"ה) כתב, דאף לרבי ישבב איצטריך, דלא תימא דוקא שחט אחד מהן בקלקול, אבל כשהמיתה על ידי שחיתת סימן אחד ולא קלקל בשני, טהרה מידי נבילה, קמשמע לן דלא.

דף לב ע"ב

יב רש"י ד"ה נקובת הוושט, אלמא טרפה היא. כתב בחידושי הגרע"א דמבואר מדבריו, דקושיית הגמ' אף מנקובת הוושט. וכן הביא מרש"י ד"ה ויש דכתב להדיא, דנקובת הוושט הויא נבילה. וכן כתב הרש"ש. אמנם תוס' לעיל (ל'): ד"ה החליד כתבו בשם רבינו תם, דהוי טריפה וכדביאר הרא"ש דבריו. וכתב הראש יוסף, דטעמא דרש"י, דסבירא ליה דהא דקתני "כל שנפסלה בשחיתתה נבילה" היינו במקום הראוי לשחיתה, וכדפירש נמי התוס' יו"ט (פ"ב מ"ד). מה שאין כן לרבינו תם "נפסלה בשחיתתה", היינו שעל ידי הפסול אינו יכול לשחוט מה שצריך לשחוט. ועיין פרי מגדים (יור"ד סימן לג שפתי דעת סק"ה) שהקשה, מנא ליה לרש"י לפרש כן.

יג גמ', כאן ששחט ולבסוף פסק וכו'. ביאר בחידושי המהר"ם שיק, דדוקא אם בשעת שחיתה היו לבהמה שני סימנים, בעינן שישחט תרווייהו, ואין שחיתת אחד מהן מטהרת מידי נבילה, אבל אם בשעת שחיתה אין לה אלא סימן אחד, נטהרת בשחיתת אותו סימן.

יד גמ', אימא וכבר שחט את הוושט מעיקרא. ביאר בחידושי הרמב"ן, דרצה



בבהמה טריפה, שאני התם דאף לישראל אהני השחיטה להוציא מידי איסור אבר מן החי, מה שאין כן קודם שתצא נפשה שאסורה לישראל משום חיות. אמנם התבואות שור עצמו הסיק על פי לשון הפוסקים, דלנכרי מותר אפילו קודם שתצא נפשה דלית ליה איסורא ד"לא תאכלו על הדם". ובעיקר לשיטת רש"י לקמן (קכא:): ד"ה וממתין, דהוי אסמכתא בעלמא, ואסור מדרבנן.

(ו) תוס' ד"ה אחד, בתוה"ד, ותימה דבפרק וכו', וה"נ שאני עובדי כוכבים דלאו בני שחיטה נינהו. הקשה הרש"ש, דלא דמי, דהתם הכי קאמרינן, דכיון דלאו בני כיבוש נינהו הוי כאילו לא כבשו, ואף לישראל אינו מותר כי אם על ידי כיבוש, והכי נמי הכא אילו נכרי שחטה כיון דלאו בר שחיטה הוא אסור לכולי עלמא, אבל היכא דשחט ישראל דבר שחיטה הוא, שפיר אמרינן דאף לנכרי שרי משום דליכא מידי וכו'.

(ז) בא"ד, וי"ל דמכל מקום אבר מן החי דידיהו אסור משום דבעיא שחיטה. הקשה בחידושי הגרע"א (לעיל יא:), מהיכא ילפינן דאסור לאכול בלא שחיטה, ואי כוונתם מחמת עשה ד"אינו זבוח", מכל מקום כיון דלרבי מאיר לענין איסור אבר מן החי בעינן "בקרר וצאנך" דוקא, כל שכן לענין איסור "אינו זבוח" דנפקא מהאי קרא גופא ד"זבחת".

(ח) מתני', השוחט בהמה חיה ועוף. כתב בחידושי הרשב"א, דלהכי נקט אף חיה ועוף, לאשמעינן דלאו בקדשים מייירי אלא בחולין, וכדדייקינן מינה בגמ' להלן, דחיה בקדשים ליכא. [אמנם הפרי מגדים (יור"ד שפתי דעת כח סק"ל) כתב, דאף דאיתא הכי בגמ', היינו דמוכח דמתניתין איירא בקדשים, אמנם ליכא למימר שמשום הכי נקטה המשנה להו, דכבר ידעינן לה מכח שאר ראיות הגמ']. עוד ביאר, דבעי למנקט להו משום דחידושא דמתניתין דאף שלא יצא מהן דם כשרים, ליתא אלא בחיה ועוף, כמבואר באות הבאה.

(ט) מתני', השוחט וכו', ולא יצא מהן דם כשרים. כתב הרמב"ם (פ"ד משחיטה הי"ג), דאשמעינן דלא אמרינן שמה מתה היתה, ולהכי לא יצא ממנה דם. ובחידושי הרשב"א והתוס' הרא"ש כתבו, דנקט חיה ועוף, דלא תימא דהא דכתיב (ויקרא יז, יג) "אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר" היינו שלא יאכל, אלא לאחר שיכסהו בעפר, אבל אי לא כסהו בעפר לא יאכל, קמשמע לן דאינו מעכב. [אמנם הכנסת הגדולה (יור"ד כח) כתב, דאפילו הכי, היכא דאיכא דם הכיסוי מעכב]. ובתורת הבית (משמרת הבית בית א שער ה, הקצר יט.) הוסיף, דאשמעינן דדם האיברים שלא פירש מותר.

(י) מתני', ונאכלין בידיים מסואבות כו'. הקשה התורת חיים, אמאי קתני בידיים מסואבות, הא אפילו כל גופו טמא מדאורייתא מותר בחולין לפי שלא הוכשרו. ותירץ, דמתניתין אתי לאשמעינן דיוקא, דאי יצא מהן דם אין נאכלין אף דהווי טומאת ידים, ואידי דאיצטריך למיתני ברישא דבלא יצא מהן דם כשרים, קתני נמי דנאכלין בידיים מסואבות לדיוקא.

(יא) גמ', טעמא דלא יצא מהן דם הא יצא מהן דם אין נאכלין בידיים

בנדרים (נד:): דאוכליהן לאו בר אינש, וכהאי גוונא בשבת (קמב:). ומשום הכי איכא למתלי דלא יאכלם וליכא לפני עור. ועיין עוד בתפארת יעקב.

(ב) גמ', עובדי כוכבים דבנחירה סגי להו. ובמיתה תליא מילתא וכו'. כתבו המהר"ץ חיות והגר"פ פרלא (על הרס"ג ח"ג עמוד רמב ואילך), דמשמעות לשון הגמ', דעל כל פנים נחירה צריכין, אבל בהמה שנתנבלה מאליה אסורה. והביאו כן מהפסיקתא (פרשת נח פ"ט פ"ג) דנכרים אסורין בנבילה, מקרא "דכל אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה", דדריש חי ולא מת. אמנם הקהלות יעקב (סימן ט) כתב, דהפסיקתא היא דעת יחיד, דמסתימת כל הפוסקים משמע דלא סברי כן, ועוד שלא נזכר לא בש"ס בבלי ולא בירושלמי, ואיך העלימו חז"ל הלכה זו. והכא הכי פירושו, דעל כל פנים נחירה בעי כדי להוציא מדי אבר מן החי, והוא הדין בנתנבלה מאליה שמתרת להם. וכן כתב להדיא בספר האשכול (הלכות טריפות). ובשו"ת נאות יעקב (סימן יא) כתב, דאף דברי הפסיקתא לא נאמרו אלא אקודם מתן תורה, דהא אמרינן בסנהדרין (נטו.), ד"כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח", וקרא דיליף מינה הפסיקתא דבני נח בעו נחירה קודם מתן תורה נאמר, ולא נשנית בסיני, דמה שנצטוו על השחיטה, לא נחשב נשנית לגבי הנחירה, כיון שניתוספו דינים שאינם בנחירה, ואמרינן התם דכל דבר דלמילתיה נשנה לא חשיב נשנה בסיני. והוסיף, ולאו ד"לא תאכלו כל נבילה" נמי לא חשיב נשנה, דלמילתיה נשנה ללאו ולמלקות. ועוד, דנוספו כמה איסורי נבילה שעל ידי פסולי שחיטה.

(ג) רש"י ד"ה מדריש לקיש, בתוה"ד, משום ריאה וכו'. בחידושי הר"ן (לעיל לב:): הוכיח מדברי רש"י שפירש דהא דאין מזמנין כותי על "בני מעיים" היינו "ריאה", דדוקא הריאה תלויה בקנה, ומשום הכי אם ניקבה הריאה לאחר שחיטת הקנה כשרה, אבל אין להקל ולומר שחי בני מעיים תלוין בושט, ואם ישחוט הושט תחילה בני המעיים כמאן דמנחי בדיקולא, אלא שנפסלה, והיינו משום דאין לנו לומר אלא מה שמנו חכמים. אמנם התוס' לעיל (לב:): ד"ה והדר כתבו דשיטת רש"י דאף בני המעיים דשחט הושט כמאן דמנחי בדיקולא [ועיין מה שכתבנו שם אות כא]. ובשיטה מקובצת (השלם) ביאר סברת רש"י כפי שהבינו התוס', דאף דבנשחט הושט הווי בני המעיים כמנחי בדיקולא, כיון דאכתי קצת חיותייהו דבני מעיים מתלא תלו עד שתמות, עדיין איסור אבר מן החי לבן נח עלייהו. ולא כקנה דכיון דנשחט, הריאה כמאן דמנחא בדיקולא, וכשגומר שחיטת הושט נגמר חיותה דריאה לגמרי.

(ד) בא"ד, שם. אמנם תוס' לקמן (נד:): ד"ה אילימא כתבו, דבלשון אמוראי אין בכלל בני מעיים אלא כרס ודקין.

(ה) גמ', וממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו אחד עובד כוכבים ואחד ישראל מותרין בו. בלבוש בו. (יור"ד סימן כז סק"א) משמע, דאף נכרי צריך להמתין עד שתצא נפשה. וכתב התבואות שור (שם סק"ד), דהיינו משום דהא דהותר לו, משום ד"ליכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור", והוא דוקא אחר שמתה. והוסיף, דאף דמשמע ברשב"א דלעובד כוכבים מותר אף



הדרק היוזמי

מסכת חולין דף לג – דף לד

כז תמוז – כח תמוז התשע"א

שלישי בנגיעת מעשר, אפילו בטומאה דאורייתא.

טז גמ', הכא בחולין שנעשו על טהרת הקדש עסקינן וכו'. לשיטת רש"י לעיל (ב:) ד"ה בקדש, דחולין שנעשו על טהרת הקודש אסור לטמאותן מדרבנן, מהאי טעמא אין נאכלין בידים מסואבות. [ואם כן אף לשיטת דמותר לאכול חולין טמאין (עיין עמוד א אות יא), מכל בגוונא דידן איכא איסור לטמאותן]. אמנם התוספות הרא"ש (בעמוד א') ביאר סוגיין, דמיירי דרוצה לאכול לאחר מיכן תרומה וקדשים, דכתב דליכא איסור לטמאותן אפילו מדרבנן. וכן כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (ב:). [אמנם בתוספות הרא"ש בנדה (עא:), מבואר כשיטת רש"י, דאסור לטמאותן. וצריך עיון]. והמקדש דוד (ח"ג - טהרות סימן מ' אות א) כתב בשיטת הרמב"ם (פ"ג ממטמאי משכב ומושב ה"ט), דחולין שנעשו על טהרת הקודש שנטמאו, אסורין באכילה [אף בשעת טומאתן] וטעונין שריפה. וכן מבואר ברמב"ם בפירוש המשניות בפרה (פי"א מ"ב).

יז גמ', הכא בחולין וכו', ודלא כרבי יהושע. כתב בחידושי הרשב"א, דהא דלא קאמר ורבי אליעזר היא, משום דרבי אליעזר שמותי הוא. ועוד, דרבי אליעזר לא קאמר בהדיא דמיירי אף בנעשו על טהרת הקודש, ודלמא הא דאמר בספיקא "בחולין שנעשו על טהרת התרומה" אתרוייהו קאי.

יח רש"י ד"ה כאוכל, בתוה"ד, ודוקא שאכל חצי פרס וכו'. וכן כתב רש"י בשבת (יג:): ד"ה האוכל. אמנם תוס' (שם, יד.) ד"ה זמנין ובסוטה (ל.) ד"ה הא כתבו בשם רבנו תם, דבי"ח גזירות גזרו אף באכל כביצה, ועיין אות הבאה.

יט תוס' ד"ה האוכל, בפ"ק דשבת מפרש טעמא משום דזימנין אכיל אוכלין טמאין וכו'. הקשו התוס' בסוטה (ל.) ד"ה הא בשם הריב"א, דאם כן אף בכביצה הוה להו לגזור כן ולא רק בחצי פרס. וכתבו, תירצו בשם מורי, דאין דרך בני אדם לשתות אלא לאחר אכילת שני ביצים, אמנם בשם רבינו תם הביאו, דבאמת מטעמא דהאי גזירה גזרו אף באוכל כביצה.

דף לד ע"א

א גמ', בשר בבשר מיחלף בשר בפירי לא מיחלף. כתב המקדש דוד (סימן מ סק"ב), דמכל מקום היכא דעומד להשתמש באוכל מסוים לצורך לתרומה, חל עליו דין תרומה, אף היכא דאינו ראוי להיות תרומה מצד עצמו, ומשום הכי מים שנעשו על דעת ללוש בהם תרומה, דינם כתרומה.

ב תוס' ד"ה טומאה, תימיה הרי מצינו וכו'. השיטה מקובצת (השלם) תירץ, דעדיפא טפי למילף מנבלת עוף טהור, משום דגזירה דידן דמיא לה, דהא הנוגע באוכל ראשון לא נטמא, שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה, והאוכלה טמא, וכיון דדמיא לה מינא ילפינן.

ג גמ', ורבי יהושע מנבלת עוף טהור לא גמרינן דחידוש הוא. כתב המלא הרועים, דטעמא דרבי אליעזר יליף אף דהוי חידוש, משום דסבר דדוקא במה מצינו לא ילפינן מחידוש אבל בקל וחומר ילפינן.

ד רש"י ד"ה אלא מצינו, דאילו המאכל קיבל טומאה בכביצה אוכלין.

מסואבות אמאי ידים שניות הן וכו'. הקשה התוס' הרא"ש, הא אף אי עביד שני שלישי בחולין, אמאי אין נאכלין בידים מסואבות, מה איסור יש באכילת בשר חולין טמא. וכן הקשה לרב פפא דמוקי לה לקמן (עמוד ב) בידים תחלות, מאי נפקא מינה אי הוי הבשר שני ואכיל ליה. וכן הקשה לרבי אלעזר דמוקי לה לקמן (שם) בחולין שנעשו על טהרת הקודש, מאי נפקא מינה אי מטמא ליה ואכיל ליה. [וסבירא ליה כשיטת הרמב"ן שהובא לקמן (שם) אות טז, ועיין מה שכתבנו שם]. וכתב דצריך לומר בביאור המשנה, דנאכלין בידים מסואבות אפילו רוצה לאכול תרומה וקדשים לאחר מיכן. וכשיטתו דאין איסור לאכול חולין טמאים, סברי התוס' לקמן (לד:): ד"ה והשלישי, ובכריתות (יג.) ד"ה התירו והרמב"ם (פט"ז מטומאת אוכלין ה"ח). אמנם שיטת רש"י לקמן (לה.) ד"ה דליכא ובגיטין (סא.) ד"ה רבא, דאסור לאדם לטמא את גופו על ידי אכילת אוכלין טמאין, ועיין שם מקור האיסור. וכן ביארו תוס' בפסחים (קטו.) ד"ה כל, לסוגיין דהכא.

יב גמ', דקתני חיה דאילו בקדשים חיה בקדשים מי איכא. בגליון הש"ס להגרע"א ציין לתוס' ביומא (סד.) ד"ה דחיייתו, שכתבו, דהא דלא הוכיחו מדקתני עוף וקתני השוחט, ובקדשים ליכא שחיטה בעוף אלא מליקה, דמשום בהמה וחיה נקט השוחט כדאמרינן לעיל (כט.). לגבי מתניתין דהתם.

דף לג ע"ב

יג תוס' ד"ה והא נגיעה, וא"ת וכו'. הקשה המהרש"א, אמאי לא תקשי להו הכי בפשיטות לעיל דקאמר עד כאן לא פליגי רבנן וכו', אלא באכילה דמעשר אבל בנגיעה וכו', דאי בנגיעה שרי אמאי לא יאכל כשיצא מהן דם. ומבואר בשיטה מקובצת (השלם), דלעיל סבירא להו דהכי פירושו, דכי קתני כל הטעון ביאת מים וכו', לא קאי אלא אהיכא דגופו טמא, כגון הבא ראשו ורובו במים שאובין דבהאי גוונא ניהא דאסור באכילה ומותר בנגיעה. אבל הכא קשיא להו דאיירי בידיו מסואבות ואין גופו טמא, ואם כן אם מותר לו ליגע ודאי דמותר לו גם לאכול. וכן ביארו הרש"ש והתפארת שמואל (על המהרש"א).

יד רש"י ד"ה ונוקמה, למתניתין כרבי עקיבא דהא סתימתאה הוא וכו'. כתב הרש"ש, דאף דקיימא לן נמי דסתם משנה רבי מאיר היא, והכא הא רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו, מכל מקום משמע דרבנן פליגי עליה וסבירא להו דרבי מאיר לא אמר כן. והוסיף, דכן משמע מדאמר "ורבי שמעון בן אלעזר היא", ולא קאמר "ורבי מאיר היא". אמנם הרשב"א כתב, דלא גרסינן רבי מאיר, אלא רבי שמעון, וכן כתב הר"ש (טהרות פ"א מ"ח) דבתוספתא דטהרות (פ"א ה"ד) הגירסא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון.

טו תוס' ד"ה הני מילי, תימיה וכו'. השיטה מקובצת (השלם) הביא גליון תוס' דתירץ הר"י כהן, דר' יוסי דייק דסבר רבי מאיר דאפילו בטומאה דאורייתא אין שני עושה שלישי, דאי עושה לא היה מיקל באכילת מעשר אפילו בטומאה דרבנן, דהא רבנן אסרי באכילת מעשר אף דאין שני עושה



ט) גמ', האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה. מבואר בפירוש הרא"ש בטהרות (פ"ב משנה ד), דהאוכל רביעי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, נמי נפסל גופו מלאכול קודש. וכן כתב הרמב"ם (פי"א מאבות הטומאה ה"י) לענין האוכל רביעי של קודש עצמו. עוד כתב הרא"ש (שם משנה ה), דהוא הדין לאוכל חמישי שנעשה על טהרת חטאת, דנפסל גופיה מלאכול קודש. אבל הרמב"ם (שם), לא סבר כן.

י) רש"י ד"ה קמ"ל, בסוה"ד, ומדיוקא דייקנין מילתיה דאמר אין שני לתרומה אבל שלישי הוי. כתב הצ"ח, דאף דדחינן לדיוקא, דאידי דאמר שני בקודש אמר אין שני בתרומה, מכל מקום הוי מצי לישתוק לגמרי מתרומה, דכיון דאמר שני לקודש, מכלל דלתרומה לאו שני הוא, אלא על כרחך דאתי לדיוקא דשלישי מיהא הוי.

יא) רש"י ד"ה הראשון שבחולין טמא ומטמא, תרומה. וברש"י ד"ה פוסל כתב, את התרומה. וכתב המהר"ם, דהיינו ללשון שני שפירש לקמן (לה). ד"ה דליכא דאיירי בחולין גרידא. אבל ללשון ראשון דאיירי בחולין שנעשו על טהרת תרומה לא איצטריך לה, דנוכל לפרש דראשון עושה שני בחולין עצמן.

יב) תוס' ד"ה והשלישי, בתוה"ד, ועוד הוה יכול להקשות היאך אוכל תרומה וכו'. כתב המהרש"א, דרצו לומר דאף אי נימא כמו שפירש רבנו תם להלן דמיירי שנגע בשני קודם שערבו בו תרומה, מכל מקום הוה מצי להקשות לעולא היאך אוכל תרומה. אבל מה שהקשו להלן דבלאו מילתא דעולא תיקשי וכו', היינו דוקא לפירוש רש"י.

יג) בא"ד, ומפרש ר"ת וכו', והשני פסול ואינו מטמא. כתב הרש"ש, דלפי זה על כרחך גורס פסול ולא פוסל. והביא שכן כתב הר"ש (בטהרות פ"ב משנה ג), דכן איתא ברוב ספרים.

יד) בא"ד, וחולין גרידי ניהו וכו'. כתב המהרש"א, דלפירוש רש"י נמי חולין גרידי ניהו, אלא דלפירוש רש"י ניהא טפי משום דאף דליכא כזית תרומה בכדי אכילת פרס, מכל מקום התרומה גופה ראויה להיות שלישי אי הוה בה כזית בכדי אכילת פרס, כיון דהתרומה גופה נגעה בשני.

טו) בא"ד, אף על גב דחצי שיעור אסור מן התורה הכא דפסול הגוף דרבנן לא החמירו. כתב הרש"ש, דמשמע מדבריהם דבאיסור דרבנן מותר לאכול חצי שיעור. ודבר חידוש הוא שלא הזכירוהו הפוסקים. וכתב, דאולי על ידי תערובת קיל טפי. וכן כתב המהר"ן חיות. עוד הוסיף לבאר על פי מה שכתב המהרש"א בפסחים (מד). בדעת תוס' (שם) ד"ה לענין, דכל חצי שיעור על ידי תערובת מותר מן התורה, דהכא בפסול הגוף דרבנן, אף רבנן לא אחמור בחצי שיעור.

טז) בא"ד, והחמישי עצמו יכול לערב בו. המהרש"א במהדורא בתרא ביאר, דיכול לערב בו אפילו אוכל חטאת. אמנם חתנו הביא (שם), דהר"ש (טהרות פ"ב משנה ה) כתב, דאי אפשר לפרש כן, דהא שום חטאת אינו נאכל. וכתב המהדורא בתרא, דלפי דבריו צריך ליישב דאם כן אפילו ברביעי יכול לערב.

השיטה מקובצת (אות ג) גורס מבביצה אוכלין. וכן גירסת חידושי הרמב"ן ברש"י, וכתב, דמשמע מרש"י דהאוכל עצמו מקבל טומאה בכל שהוא, וכדסבירא ליה לרש"י בפסחים (לג): ד"ה בכביצה ובעוד מקומות. [וכן משמע ברש"י לעיל (כה). ד"ה ואפילו]. אמנם הב"ח (אות א') גורס ברש"י בכביצה מאוכלין וכו'. וכשיטתו ברש"י לקמן (פב). ד"ה ואמר, דאף האוכל עצמו אינו מקבל טומאה אלא בכביצה. וכדהוכיחו מדבריו תוס' בפסחים (שם) ד"ה לאימת ובבבא קמא (עז). ד"ה פרה (הב').

ה) [רש"י שם. עיין באות הקודמת, ולכאורה לגירסת הב"ח צריך ביאור, מה שייך לכאן שיעור האוכל המקבל טומאה, הא בעי להוכיח שהמאכל חמור מן האוכל, ולכאורה היינו דחוינן דהמאכל עושה פעולתו לטמא לאחרים על ידי שיעור כביצה, ואילו באכילה לא נטמא עד דאכיל כחצי פרס. ועיין נמי מה שכתב ראש יוסף. ועוד צריך ביאור היאך מוכיח הרמב"ן מרש"י דהאוכל עצמו סגי בכל שהוא, הא אף אי נימא דהאוכל בעי שיעור כביצה, הוכרח רש"י לפרש דאיירי לענין האוכלין המטמאין וכמו שביארנו, וכדמוכח נמי מהא גופא דלא אמרינן, דמאכל בכל שהוא, ולענין האוכל עצמו. (ש.א.).]

ו) גמ', אף אני לא אמרתי אלא בתרומה שטהרתה טומאה היא אצל הקודש. כתב החזון איש (יור"ד סימן ריד לדף לה. וטהרות סימן ב' סק"ה וטבול יום סימן ב' סק"ה), דהיינו דוקא באוכל תרומה טמאה, אבל האוכל תרומה טהורה, ואפילו חולין טהורין, לא נפסל גופו. ואף דלענין מגע אפילו תרומה טהורה פוסלת את הקודש, מכל מקום לענין לפסול גופו לא גזרו אלא באוכלין טמאים מן הדין, משום דהוי גזירה דרבנן גרידא.

ז) רש"י ד"ה מפני, בתוה"ד, ה"נ שלישי דתרומה לגבי קדש מספקין ליה בשני. רש"י בשבת (יד). ד"ה שלישי שני לקדש כתב, דחיישינן דילמא ראשון הוא והאוכלו שני. וכתב התוס' יו"ט (טהרות פ"ב מ"ב), דהא דרש"י הכא כתב דמספקין ליה בשני, אין כוונתו דליכא לספוקי אלא בשני ולא בראשון, דודאי אף בראשון איכא לספוקי, דהא כטומאה היא אצל אוכלי קודש, אלא דאף אי לא מספקין אלא בשני סגי לן, דהא האוכל אוכל שני נעשה שני.

ח) בא"ד, א"נ סבירא ליה לעולא וכו'. כתב התוספות הרא"ש, דהוקשה לרש"י על פירוש ראשון שפירש דעולא טעמא יהיב למילתיה, דהא לעיל עולא דר' יהושע לא מיבעיא קאמר, ולכך חזר ופירש דבשניהם אמר ר' יהושע שיש בהן שלישי ורבותא קאמר. והחזון איש (יור"ד סין ריד לדף לד) כתב, דלפירוש קמא צריך לומר, דהא דאמר עולא דלא מבעיא קאמר, אין כוונתו דנקט רבי יהושע שנעשו על טהרת תרומה לרבותא, אלא דרבי יהושע ודאי נקט על טהרת תרומה דוקא, אלא דאנן שמעינן מרבי יהושע דעל טהרת תרומה יש בהן שלישי וכל שכן על טהרת הקודש. וסיים דדוחק הוא וצריך עיון.



הדרק היוזמי

מסכת חולין דף לר - דף לה

כתב תמוז - כתב תמוז התשע"א

דף לה ע"א

א) רש"י ד"ה דליכא, בתוה"ד, ואין כאן אכילת תרומה בטומאה. והא דאין איסור לאכול מצד החולין עצמן שדינם כתרומה הואיל ונעשו על טהרת תרומה, עיין בראש יוסף (לעיל לג:). דהוכיח, דודאי חולין שנעשו על טהרת תרומה או טהרת הקודש ונטמאו מותר לאכול. ונללישנא בתרא דרש"י רק בשעת טומאתו. אמנם המרומי שדה (לעיל ב:). נקט בפשיטות, דמי שקיבל עליו לאכול על טהרת הקודש, אסור לאכול השלישי והרביעי, כקודש שנטמא. ועיין נמי מה שכתבנו לעיל לג: אות טז.

ב) בא"ד, אבל ראשון ושני אין נאכל בנוזל הדמע דאפילו בחולין מהני שני ועוד וכו'. ביאר המהרש"א, דהכי קאמר דאף דבראשון ושני אין כאן תרומה כזית בכדי אכילת פרס, מכל מקום הא ראשון ושני אפילו בחולין מהני לפסול התרומה מדאורייתא, וחצי שיעור אסור מן התורה, מה שאין כן בשלישי, דהתרומה לא מיפסל כלל אלא גופו. ועוד, דמשום הא דאסור למיפסל תרומה טהורה אין נאכל בנוזל הדמע דמיפסל ליה על ידי עירוב, מה שאין כן בשלישי, דהתרומה לא מיפסלה מיניה.

ג) בא"ד, ואתי למיכל תרומה אבתריה. הקשה המהרורא בתרא, הא להאי פירוש האיסור הוא מצד שאסור לטמאות עצמו, ולא משום אכילת התרומה, וכן מנלן שיאכל תרומה אחרת בתריה. וכתב, דכוונת רש"י דפסלין לגופיה מלמיכל תרומה בתריה, עיין שם. אבל הפני יהושע (ראש השנה טז:). הבין דכוונת רש"י דהוא טעם האיסור לאכול טומאה. ולפי זה כתב, דמשמע מלשון רש"י הכא דלכהנים אסור מדרבנן אפילו ליגע בנבילה, כיון שנפסל גופם מלאכול בתרומה. ועיין רש"י גיטין (סא). ד"ה רבא אמר, דמשמע מלשונו, דאיסור טומאת גוייה נאמרה אף לישראל.

ד) תוס' ד"ה אבל תרומה, אע"ג דאין עושה רביעי הו"א דאסור ליגע דגורין שלא יבוא לאכול. כתב התורת חיים, דלפי זה אתי שפיר הא דאמר עולא לעיל (לד:). דהאכול שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה, ולא אמר דמותר ליגע כמו שאמר רבי הכא גבי האוכל שלישי של תרומה עצמה, דעולא לא אתי לאשמועינן אלא איסור אכילה, מה שאין כן רבי אשמועינן דלא גורין בנגיעה אטו אכילה.

ה) רש"י ד"ה אלא קדש מקודש, בתוה"ד, דהא משלישי דתרומה הוא דמייתנין והיא גופה לא כתיבא בהדיא ואסמכתא בעלמא הוא וכו'. הקשה בחידושי הרשב"א, דאם כן אף שני של חולין שנעשו על טהרת תרומה לא יפסול תרומה, דהא מה ששני עושה שלישי בתרומה אינו אלא מעלה דרבנן, ואם כן כשם שלא תיקנו רביעי בקודש אלא אם כן נגע בשלישי של קודש עצמו, כן צריך להיות דלא תיקנו שלישי בתרומה אלא אם כן נגע בשני של תרומה עצמה. ותיריך הראש יוסף, דשאני שני דטומאתו מן התורה, ומשום הכי עביד שלישי, מה שאין כן שלישי דטומאתו אינו אלא מדרבנן, אין עושה רביעי בקודש.

ו) תוס' ד"ה האוכל, כמו שאינו עושה רביעי וכו'. ביאר המהרש"א במהרורא בתרא, דכוונתם דאותו המאכל השלישי אינו עושה רביעי, ואהא הוצרכו

לאתוויי ראייה דאוכל חמור ממגע, אבל אהא דאוכל המאכל חמור טפי לאכול בקודש מליגע בו, לא הוצרכו לראיה, דהא קתני בהדיא לגבי האוכל שלישי בתרומה, דהאכולו אסור לאכול ומותר ליגע.

ז) בא"ד, דהא אוכל את השלישי הוי שני לקדש. היינו שלישי שנעשה על טהרת תרומה. כתב החזון איש (טהרות סימן ב' סק"ו), דמבואר בדבריהם דשלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה אין עושה שני במגע. ונסתר ממתניתין דטהרות (פרק ב משנה ו) לפירוש הר"ש והרא"ש שם.

ח) בא"ד, וא"ת לענין מאי הוי שלישי וכו'. כתב במקדש דוד (ריש סימן מ), דלשיטת רש"י לעיל (ב:). ד"ה בקדש, דדין חולין שנעשו על טהרת הקודש מהני נמי לגבי איסורם דאסור לטמאותן מדרבנן, אם כן איכא נפקא מינה בהך דיש בהם שלישי לענין מה שאסור לגרום להם טומאת שלישי.

ט) תוס' ד"ה אין לך, בתוה"ד, ואין זה קושיא דמשכחת ליה שפיר על ידי עצים ולבונה. תוס' בחגיגה (כד). ד"ה מנין הביאו, דהר"ר אלחנן תמה, מאי עדיפותא דעצים ולבונה, הא חיבת הקודש לא אהני אלא לשויא אוכלא, ואם כן אין אוכל מטמא אוכל. ובדעת תוס' הכא, כתב הקובץ שיעורים (פסחים אות סה), דסברי, דהא דעצים ולבונה מקבלים טומאה, אינו טומאת אוכלין, אלא שם טומאה חדש, דהיינו טומאת קרבן.

י) גמ', אמר רבא מדרסות קאמרת וכו'. כתב המצפה איתן, דמשמע הכא דרבא סבר דחולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש דמו. והקשה, דלעיל (ג:). אמרינן דרבא סבירא ליה דחולין שנעשו על טהרת הקודש לאו כקודש דמי, דמהאי טעמא לא מוקי מתניתין דהכל שוחטין (לעיל ב:). אפילו טמא בחולין שנעשו על טהרת הקודש כרבה בר עולא.

דף לה ע"ב

יא) תוס' ד"ה שמא תשב, אבגדי עם הארץ מדרס לפרושין צריך נמי האי טעמא דע"ה אינו עושה מדרס וכו'. אמנם התוספות הרא"ש הביא בשם רבינו תם, דעם הארץ אף לענין מדרס עשאוהו כוב, ולא בעינן לחששא דשמא תשב עליהן אשתו נדה אלא לענין בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. ובחידושי הרמב"ן (נדה לג:). כתב, דיש מפרשים דלא עשו עם הארץ כוב, והא דמעיינותיהם מטמאים הוי משום דחיישינן שמא נגעו בנשותיהן או במדרסן כשהן נדות, ונעשו ראשון לטומאה, ומטמאין כלים משום דמשקין מטמאין כלים מדרבנן.

יב) תוס' ד"ה ואם אמר, בתוה"ד, וי"ל דעל ידי ברירה שיאמר רביעית וכו'. ביאר בחידושי הגרע"א, דהעם הארץ אומר מה שאני עתיד להפריש יהיה קודש, דהיינו שלא היה האיסור בפני עצמו מעולם, ועיין באות הבאה.

יג) תוס' ד"ה תטמא, בסוה"ד, אי נמי פריך דה"ל למיחש שמא נתן קודש בחבית אחר שנתן בה תרומה. כתב בחידושי הגרע"א, דאין כוונתם כפשוטו דעירב קודש בתרומה, דבכהאי גוונא לא שייך ברירה דהיה האיסור מבורר תחילה, ואסור לכהן לשנות מחבית זו. אלא כוונתם, דחיישינן שמא אחר שהיה לו תרומה ולא שמרה על טהרת הקודש, אמר מה שאני עתיד



הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף לה – דף לו

כט תמוז – א אב התשע"א

דף לו ע"א

(א) תוס' ד"ה סלקא, בתוה"ד, ולאסור אף בהנאה אתא וכו'. ביאר השיטה מקובצת (השלם) דתוס' דייקו לה, משום דלאכילה לא איצטריך דבלאו הכי אסור. אמנם בחידושי הגרע"א כתב, דדבריהם אינם מוכרחים כל כך דהרי לענין דם נמי שייך לדרוש לאסור באכילה, דדם שבישלו שרי באכילה מן התורה.

(ב) גמ', פרט לדם קילוח שאינו מכשיר את הזרעים. כתב המהרש"א [על פי תוס' ד"ה ודם, וכדביארנו באות הבאה], דאתי אף לרבנן דסברי דדם מכה מכשיר, ומשום דדם קילוח גרע, דכיון דעתיד להיות חלל, לא חשיב דם הקילוח ממנו כדם מכה. אמנם החזון איש (יור"ד סימן ריד לדף לו.) כתב, דאין נראה לחלק כן, דכיון דדם מכה מכשיר משום דאמרינן "מה לי קטליה כולה מה לי קטליה פלגא", לענין דם קילוח נמי נימא הכי. ועיין שם מה שכתב לחלק חילוק אחר. והמקדש דוד (סימן מג) כתב, דודאי לרבנן בתחילה הוי דם מכה ומכשיר, והא דנתמעט דם קילוח, היינו לבסוף אחר שמתה, דמהייתא שעתא אינו מכשיר ועיין עוד אות ה, ועיין עוד באות הבאה.

(ג) תוס' ד"ה ודם חללים, בתוה"ד ולא מיקרי דם חלל אלא אותו וכו', ודם שחיטה הוי וכו'. כתב המהרש"א, דנראה מדבריהם, דהך "פרט לדם קילוח" אתיא נמי כרבנן, דהא מה שכתבו דדם שחיטה הוי איפכא היינו לרבנן. [וביארנו החילוק באות הקודמת]. אמנם החזון איש (יור"ד סימן רי"ב לדף לו.) כתב, דאין כל כך הכרח לזה מדברי התוס', דאפשר דמה שכתבו דדם שחיטה הוי איפכא, היינו למאן דאמר דדם שחיטה מכשיר דינו הפוך מדם חללים לרבי שמעון.

(ד) גמ', הכל מודים היכא דאיתיה לדם מתחילה ועד סוף דמכשיר וכו', רבי חייא סבר אינה לשחיטה אלא בסוף וכו'. הקשה בחידושי הר"ן, דהכא מבואר דאף למאן דאמר אינה לשחיטה אלא בסוף, מכל מקום היכא דאיתיה לדם עד הסוף מכשיר, דאמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דהוי ליה שחיטה מתחילה ועד סוף. ולעיל (כט:) מבואר איפכא, דאמרינן התם דהיכא דשחט גברא קמא סימן אחד בפרה וגברא בתרא סימן שני, דגברא קמא לא מטמא לעולם. ותירץ, דהכא שאני דאיכא גזירת הכתוב דכל דם היוצא מהשחיטה מכשיר, והא דבנתקנח הדם בין סימן לסימן אינו מכשיר למאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף, היינו משום דבעינן משקה ודאי דומיא דמים.

(ה) גמ', רבי חייא סבר אינה לשחיטה אלא בסוף והאי דם מכה הוא. תוס' לעיל (לה:): ד"ה דם המת הקשו לפירוש רש"י (שם) ד"ה דם המת דפירש דמיירי התם בבהמה, מהא דהכא מוקי להו דסברי כרבנן דדם שחיטה מכשיר, ומכל מקום אמרינן דדם מכה אינו מכשיר והא לרבנן דם מכה מכשיר, ולרש"י היינו בדם מכה דבהמה. [ולשיטת המהרש"א לעיל אות ב אתי שפיר, דהכא לא חשיב דם מכה משום דעתיד להיות חלל. ומקושיית התוס' מוכח דליתא לחילוק זה. וצריך לומר, או כמו שכתב החזון איש

להפריש יהיה קודש, ועיין באות הקודמת.

(יג) גמ', והשלישי מטמא משקה קודש. מבואר בר"ש (טהרות פרק ב משנה ו) דהיינו לענין קודש, אבל לענין חולין חשיב המשקה כרביעי ואינו מטמא חולין. אמנם ברא"ש (שם) משמע, דהוי גזירה אף לענין חולין.

(טו) גמ', אומר היה רבי שמעון שחיטתו מכשרת. פירשו רש"י ותוס' ד"ה שחיטה, דהיינו משום דמתרת את הבשר באכילה. אמנם רש"י לעיל (לג.) ד"ה הוכשרו כתב, דמכשירי מגו דשריא שחיטה להך בשר משום אבר מן החי. וכתב הראש יוסף, דנפקא מינה בין שני הפירושים בשחט את הטריפה ולא יצא ממנה דם, דלפירוש רש"י לעיל הבשר מוכשר, דמכל מקום התירתו השחיטה מידי אבר מן החי, מה שאין כן לרש"י כאן.

(טז) גמ', רבי שמעון אומר דם המת אינו מכשיר. שיטת רש"י ד"ה דם המת, דאיירי בבהמה שמתה. וכתב המקדש דוד (סימן לו סק"ב), דרש"י הוכרח לפרש דמיירי בהמה ולא באדם, דהא מת אסור בהנאה, וסבירא ליה לרבי שמעון בבכורות (ט:), דאוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחריים אינו קרוי אוכל ואינו מקבל טומאה, וסבירא ליה לרש"י דהוא הדין במשקין. וכתב, דתוס' ד"ה דם המת דפליגי ארש"י ואוקי לה באדם, סבירא להו, דלענין משקין לא בעי רבי שמעון משקה שאתה יכול להשקותו לאחרים.

(יז) רש"י ד"ה ס"ד אמינא, בסוה"ד, אבל דם שחיטה לא מיקרי חלל אלא זבוח. הקשה הראש יוסף, אמאי לא פירש כמו שכתב לקמן (קכא.) ד"ה והכשר, דחלל לא מיקרי אלא על ידי גיסטרא ומצואר, כדכתיב ביחזקאל (כא, לד) "לתת אותך אל צוארי חללי רשעים", ונפקא מינה בשחיטת בהמה טמאה דאין למעטה מזבוח. נולכאורה לא קשה מידי, דרש"י כתב שם דאי לא הוי מצואר הוי כדם מכה ודם המת דלא מכשיר, אבל הכא סלקא דעתין דדם המת מכשיר ואם כן ודאי דדם שחיטה מכשיר לולי סברת רש"י דהוי זבוח. (ש.א.).]

(יח) תוס' ד"ה דם המת, בתוה"ד, ועוד דגבי אדם תנן וכו', ועוד דדם מגפתה וכו'. כתב הלב אריה לפי דברי רש"י בשבת (קמד.) ד"ה שדם וד"ה יטמא, דרק רבי שמעון סבר דדם חללים אף של בהמה מכשיר, אבל לרבנן אין דם חללים אלא של אדם, ולרבנן נמי דם מכת בהמה אינו מכשיר, אלא שנחלקו עם רבי שמעון בטעמא דמילתא, דלרבי שמעון אף שדם חללים של בהמה מכשיר, דם מכה אינו מכשיר, משום דלא אמרינן "מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא", ומשום הכי סבר דאף דם מגפתו של אדם אינו מכשיר, אבל לרבנן הא דדם מכת בהמה אינו מכשיר היינו מפני שבבהמה אין דם חללים כלל, אבל דם אדם שיש בו דם חללים, אף דם מגפתו מכשיר ד"מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא". [והכי נמי מוכח מרש"י לקמן (קכא.) ד"ה והכשר (שהובא בקצרה בסוף התוס'), דכתב, דהשוחט בהמה טמאה אין הדם מכשיר, דחלל לא מיקרי אלא על ידי גיסטרא ומצואר, והוי כדם מגפתו ודם המת דלא מכשיר. ודבריו אלו כתבם סתמא לכולי עלמא דהיינו לרבנן נמי, וכן מוכח שדבריו נאמרו לרבנן מהא דכתב שם דדם שחיטה מכשיר, והיינו לרבנן. (ש.א.).]



גרידא, והיה מותר לאוכלו, דהא טעמא דאסור לאכול בידים מסואבות משום דאסור לאכול אוכל טמא, לפי שפוסל את גופו מלאכול בתרומה כדכתב רש"י לעיל (לה). ד"ה דליכא, ואי ליכא אלא פסול גרידא ולא מטמא אחרים, אינו מטמא גופו מלאכול בתרומה, כדאמר רבי יצחק לעיל (עמוד א) (ועיין לעיל לג. אות יא). וכן לאוקימתא דרבי אלעזר דמיירי בחולין שנעשו על טהרת הקודש, אי ליכא אלא פסול גרידא, מותר לאוכלו וכדמוכח מרש"י לעיל (לה). ד"ה דליכא בפירוש קמא, דכתב, דחולין שנעשו על טהרת הקודש מותר לאכול השלישי בנוזל הדמע אף דאוכל חולין שנעשו על טהרת הקודש שנטמאו, וכמו שכתבנו שם באות א. והראש יוסף הקשה, דלאוקימתא זו ליכא ראייה דעביד ראשון לשני דמכל מקום אסור לטמאותן, כמו שכתב רש"י לעיל (ב): ד"ה בקדש. ולכאורה צריך לומר, דבמתניתין משמע דאיכא איסור באכילה, ולא רק בנגיעה מדקתני נאכלין בידים מסואבות.

ו תוס' ד"ה מתיב, בתוה"ד, וא"ת אם כן מאי פריך מהבוצר לגת וכו'. בחידושי הרמב"ן תירץ, דסוגיין סברה שהגזירה היתה אף בבוצר היכא שלא יצאו משקין כלל, ולפי זה שפיר דמי לחיבת הקודש שמכשרת בלא מים, דהכי נמי היתה גזירה שעצם הבעירה לגת מכשרת.

יא גמ', מכלל דחיבת הקודש דאורייתא וכו'. כתבו התוס' לעיל (לה). ד"ה אין לך, דמוכח מהכא דהכשר חיבת הקודש הוא דאורייתא. אמנם רש"י בפסחים (לה). ד"ה תנינא ובוזבחים (מו): ד"ה לפסולא ובמנחות (כא). ד"ה עצים כתב, דאינו אלא מדרבנן, ודרשא דלקמן מ"והבשר" לרבות עצים ולבונה, הוי אסמכתא בעלמא. וכן מבואר ברמב"ם (פ"י מטומאת אוכלין ה"ז). והמנחת חינוך (קמ"ה, ו) הקשה, מהא דכתב הרמב"ם (פ"ח מפסולי המוקדשין ה"ב), דהאוכל כזית מלבונה שנטמאה לוקה. וכתב המנחת חינוך, דיש לחלק בין עצים ולבונה לבין אוכל שלא הוכשר במים, דחיבת הקודש מהני דבר שאינו אוכל יהיה בו חשיבות של אוכל, אבל הא דבעינן הכשר משקה אין זה משום חשיבות האוכל, אלא הוי גזירת הכתוב דבעינן הכשר, ולכך לא מהני חיבת הקודש. אמנם בפירוש רש"י על התורה (ויקרא יא, לח) משמע, דהכשר מים הוי גמר מלאכת האוכל.

יב גמ', מנין לדם קדשים שאינו מכשיר וכו'. שיטת תוס' בפסחים (יז): ד"ה אבל, דמהאי דרשא נתמעט נמי שדם קדשים אינו מקבל טומאה. אמנם ברש"י (שם) ד"ה מבואר, דהוי מיעוט רק להכשר ולא לטומאה.

יג רש"י ד"ה של זבח שלמים, ומשום תרתי מילי נקט זבחי שלמים וכו'. ביאר הקצות החושן (סימן תו סק"א) על פי מה שכתב הרמב"ם (פ"ב מטומאת אוכלין ה"א) דבעינן ניהותא דבעלים בשביל להכשיר, דהא דנקט זבחי שלמים, היינו אליבא דרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים, ושלמים הא הוו קדשים קלים.

יד רש"י ד"ה והבשר, כל טהור וגו', והאי והבשר יתירא הוא וכו'. כתב רש"י בפסחים (לה). ד"ה והבשר, דדרשינן מהו"ו דוהבשר.

המובא באות ג, לדחות הוכחת המהרש"א מתוס' למה שחילק. או כמו שכתב המקדש דוד (הובא באות ב) דודאי בתחילה הוי דם מכה, ורק לבסוף כשמתה מכאן ולהבא לא הוי דם מכה].

ו גמ', ומאי תולין לא אוכלין ולא שורפין. כתב התוספות הרא"ש, דאף דבשאר ספיקות אין תולין, אלא אי הוי הספק ברשות היחיד ודאי טמא, ואי ברשות הרבים ודאי טהור, הכא שאני, דלא הוי ספיקא דעובדא אלא ספיקא דדינא דלא ידעינן אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או לא.

ז רש"י ד"ה לעולם משמע, עד שיבא אליהו ויודיענו. הקשה המהר"ץ חיות, מהא דכתב רש"י בשבת (קח). ד"ה מאי, דאין אליהו יכול לברר ספיקא דדינא דלא בשמים היא. ועיין בספרו תורת נביאים (פ"ב) דחילק דאם מורה בתור חכם סמכינן עליה, אבל אי מורה בתור נביא אין סומכינן עליו. אמנם בגליון הגרע"א על הרמב"ם (פ"ט מאישות ה"ו) הוכיח מרש"י הכא, דאליהו יכול לברר אף ספיקא דדינא. והמצפה איתן כתב ליישב, דהא דקיימא לן דאין שורפין תרומה וקדשים מספק, אינו אלא בספק מעשה, כגון שנולד ספק אם נגע בהן טומאה או לא נגע, משום דבכהאי גוונא שייך למימר שמא יבוא אליהו ויטהרם, אבל בספיקא דדינא באמת מותר לשרוף מספק דלא שייך למימר שמא יבוא אליהו ויטהרם, ולפי זה כתב, דכוונת רש"י בעלמא, דהיכא דקתני תולין בעלמא גבי ספק מעשה, הוא עד שיבוא אליהו, אבל הכא בשמעתין באמת מותר לשרוף, והא דקתני לא אוכלין ולא שורפין, היינו שאינו מחויב לשרוף דווקא. וכתב, דלפי זה אתי שפיר הא דקאמר בואו ונסמוך, דמשמע לקולא, דהיינו דלא מחייבינן ליה לשרפו.

דף לו ע"ב

ח גמ', חד בטומאת מת וכו'. הקשה הרש"ש, דלמא תרוייהו מיירי בשרץ, וקרא קמא הא כתיב בטומאת אויר כלי חרס, והשני כתיב בטומאת שרץ עצמו, וצריכי, דשרץ חמיר שכן אב הטומאה ומטמא אדם וכלים, וכלי חרס חמיר שכן מטמא מאוירו.

א גמ', רבי שמעון אומר וכו' עשאוהו כהכשר מים מדרבנן. כתב כתב בחידושי הר"ן, דאף הא דהוכשר על ידי השחיטה, הוי רק מדרבנן. וכן כתבו תוס' לקמן (עג): ד"ה הוכשרו. וכתב הר"ן, דאף דרבי אלעזר דאורייתא קאמר, והכשר שחיטה מדרבנן היא, מכל מקום אתי שפיר קושיית רב יוסף, דהכי פריך, אי אמרת בשלמא חיבת הקודש דאורייתא מהניא אפילו למימני ביה ראשון ושני, אף דלאו אוכל הבא במים הוא, היינו דתקון רבנן בהכשר שחיטה דאף דלא בא במים יהא מכשיר לגמרי, אלא אי אמרת דמדאורייתא אין מונין ראשון ושני אלא באוכל הבא במים, אבל בהכשר חיבת הקודש לא, אמאי מונין בשחיטה דדמיא לה דליכא ביאת מים.

ט רש"י ד"ה ואפילו למימני ביה ראשון ושני, דהא מתני' בחולין אוקימנא וכו' באכילה. לכאורה הכי פירושו, דלאוקימתא דרב פפא לעיל (לג): דמתניתין איירא בחולין גרידא ובידים תחילות, ואתי רבי שמעון למימר דאין נאכלין בידים תחילות לפי שהוכשרו בשחיטה, אם כן ליכא אלא פסול



דף לו ע"א

(א) **מתני'**, השוחט את המסוכנת רשב"ג אומר עד שתפרכס וכו'. הקשה השאגת אריה (סימן סד), כיון דאינה ניתרת בלא פירכוס, היאך קתני **בביצה** (כה). דשרי לשחוט את המסוכנת ביום טוב ולא חיישינן שמא לא תפרכס. ותירץ דהתם איירי במסוכנת שהיא חולה ביותר ונוטה למות דלא צריכה פירכוס, **דלקמן** (עמוד ב') אמרינן היכי דמי מסוכנת דבעי פירכוס, כל שמעמידין אותה ואינה עומדת, [ועיין באות הבאה]. **והבית הלוי** (ח"א סימן מ) תירץ, דמתניתין דהתם אתיא כרבי עקיבא דמתיר לשחוט לכלבים, אלא דמכל מקום קתני התם דבעי שהות ביום כדי לאכול כזית צלי, דכל ההיתר לשחוט לכלבים מתוך ששריא לאדם.

(ב) **[מתני' שם]**. עיין באות הקודמת מה שכתבנו בשם **השאגת אריה**, אמנם עיין **בחתם סופר** (בעמוד ב') שביאר דכל שמעמידין אותה ואינה עומדת היינו **מעמידין אותה על ידי גערה ומקל**, ולא בעינן עמדה מעצמה, ולא כמסוכנת על ידי נפילה, [דאיתא **לקמן** (נא):] דבגונא דעמדה אינה צריכה מעת לעת, דבעינן עמדה מאליה בלי גערה. ולכאורה לדבריו מוכח דלקבוע על הבהמה שם מסוכנת בכל גוונא בעינן להעמידה, ולכאורה נראה שכן משמעות דברי הגמ', ועיין **לקמן** (עמוד ב' אות יח) מה שכתבנו בשם **המאירי**, וייתכן לומר שהשאגת אריה סבר כפירוש הב' שכתב המאירי].

(ג) **מתני'**, השוחט את המסוכנת וכו'. פירש רש"י ד"ה **עד שתפרכס**, דאי לא מפרכס קים להו לרבנן, דנטולה נשמתה קודם גמר שחיטתה. ומבואר **בראש יוסף** על פי **התבואות שור** (סימן יז סק"ז), דאין לפרש דכל שלא פירכסה הוי בודאי נבילה, דהא כמה בהמות בריאות אינן מפרכסות וכשרות כדלהלן, אלא דהוא מדין רוב, דהיינו דרוב המסוכנות מתות קודם גמר שחיטה, ואם פרכסה מוכח דלא מתה. ולפי זה היכא דשחט בלילה, לרבן שמעון בן גמליאל דבעי דוקא פרכסה, תלינן דמתה קודם גמר שחיטתה. ולרבי אליעזר דסבירא ליה דדיה אם זינקה, בדקינן לכתלים אם נתלכלכו בדם. והא דפסק **הרמב"ם** (פ"ב ממאכלות אסורות הט"ו) דהשוחט בלילה הוי ספק נבילה, משום דמספקא ליה אי פסקינן אף כרבי אליעזר וכדאיפליגו **לקמן** (לח.), ואיירי בנמצא כתלי בית שחיטת הצואר מלוכלכים בדם. **ובמשבצות זהב** (יור"ד סימן יז סק"ז) כתב, וכן כתב **התפארת יעקב**, דרוב בעלי חיים מפרכסין, ולהכי בהמה בריאה אי לא פירכסה כלל, אמרינן מן המיעוט היא, דהא היתה בריאה, מה שאין כן במסוכנת, דאי לא פירכסה, טפי אית לן למימר דנטלה נשמתה מלומר שהיא מן המיעוט. ועיין שם במשבצות זהב מה שכתב ליישב לפי זה דברי הרמב"ם דלעיל באופן אחר.

(ד) **מתני'**, **שם**. כתב **המאירי** (לקמן לח.), דאף דלוקין על המסוכנת היכא דלא פירכסה, משום נבילה, מכל מקום אינה מטמאה, לפי ששחיטתה מטהרתה. וצריך ביאור. וכעין זה מצינו **בתבואות שור** (סימן כה סק"ג) בשיטת **הרמב"ם**, דאי לא בדק הסימנים אחר שחיטה, לוקה עליה משום נבילה, ואינה מטמאה, דמוקמינן לה אחזקת טהרה.

(ה) **מתני'**, **ולמחר השכים ומצא כתלים מלאים דם**. פירש רש"י ד"ה **ולמחר**,

על פי הגמ' **לקמן** (לח.), ד"כתלים" היינו כתלי בית שחיטת הצואר. וכתב **התפארת יעקב**, דהיינו כותלי בית השחיטה מבחוץ ולא מבפנים, דאם הדם מזנק בכח, מתלכלך בית השחיטה גם מבחוץ.

(ו) **תוס' ד"ה השתא, בתהו"ד**, אבל אין לפרש וכו' דאע"ג דאסר רחמנא טריפה אפילו הכי איצטריך לאסור נבילה, משום דטרפה מיחסרא. הקשה **המהדורא בתרא**, אמאי לא דחו להאי פירושא, משום דנבילה כיון שמתה אין לך חסרון גדול מזה.

(ז) **בא"ד**, הא אסורה משום איסור שאינה זבוחה וכו'. **תוס' בשבועות** (כד). ד"ה הביאו שיטת **הריצב"א**, דהאוכל בהמה שלא נשחטה אינו עובר בהאי עשה. וכתב **החוסן ישועות**, דאף דלכולי עלמא איכא מצוות עשה לשחוט, מכל מקום סבירא ליה להריצב"א דאין באכילת נבילה ביטול מצות עשה, וכמו בכיסוי הדם, דאם לא כיסה עובר בעשה, אבל הבשר מותר באכילה, ולא נאסר משום מבטל מצות כסוי, כיון שכבר אין המצוה מוטלת עליו, הכי נמי בנתנבלה או בחתך מבהמה חיה, שכבר אי אפשר לקיים מצות עשה ד"זבחת", ליכא ביטול מצות עשה באכילתה. [ולכאורה דבריו צרכים עיון, דמצות כסוי הדם היא דין **בפפצא דדם**, דהא בגוונא שכיסה הרוח אין מצוה להסיר הכסוי, אף שבנתגלה בעצמו הדר דינא דכסוי, ומהאי טעמא נמי אינו מבטל מצות עשה באכילת הבשר כשלא כיסה, דאין הדין בבשר. אבל מצות זביחה על **בשר הבהמה**, ואם כן, כיון דלא נשחטה אף שאינו יכול לקיים בה מצות שחיטה, חסר קיום המצוה בבשר שרק הוא המתירו באכילה].

(ח) **בסוה"ד**, אלא ודאי לעולם איכא איסור דשאינה זבוחה ולהכי לא חייל וכו'. אמנם **רש"י בפסחים** (לו). ד"ה **פטור** כתב, דלא חל איסור יום הכיפורים על איסור אבר מן החי, ותמהו עליו **התוס'** (שם) ד"ה **האוכל נבילה** כמו שכתבו כאן, דהא כשמתה פקע האי איסורא דאבר מן החי וחל איסור יום הכיפורים עם איסור נבילה.

(ט) **גמ'**, **ודילמא היינו נבילה היינו טרפה היינו מסוכנת ולעבור עליו בשני לאוין ועשה**. כתבו **התוס'** **לעיל** (לב). ד"ה **ורמיניה**, דמשמע הכא דכל טריפה שמתה יש בה גם איסור טריפה וגם איסור נבילה. ותמה שם **בחידושי הגרע"א**, איך יתחייב עליה גם משום נבילה, הא אין איסור חל על איסור. וכתב **האחיזר** (ח"ב ו, ה), דשאני איסור טריפה ונבילה דהוו אותו מינא דאיסורא, ולא אמרינן ככהאי גוונא אין איסור חל על איסור, דאדרבה בא לחזק איסורו הקודם.

(י) **תוס' ד"ה ודלמא היינו טרפה**, הא פירושו כההיא דלעיל וכו'. עיין מה שכתבנו בעמוד ב אות יב.

דף לו ע"ב

(יא) **גמ'**, **ומה מחיים אתי איסור טריפה חייל אאיסור חלב לאחר מיתה מיבעיא**. כתב **הראש יוסף**, דאין להקשות הא "אין עונשין מן הדין", כיון דכל היכא דאיכא כבר איסורא והקל וחומר אינו אלא למלקות, שפיר



ענשינו. וכעין זה כתב הרש"ש, דהכא בלאו הכי אית ביה תרי לאוין חלב וטריפה. אמנם, בשיטה מקובצת (השלם) כתב, דלאו קל וחומר ממש הוא, אלא אי טריפה הויא מסוכנת, אם כן איסורא משום דעומדת למות.

(יב תוס' ד"ה ומה מחיים, בתוה"ד, ומיהו בזה י"ל דאי הוה מוקמא קרא דזאת החיה במסוכנת לאוסרה הוה מסתבר וכו'. כתב הלב אריה, דבלאו הכי מוכרחין לפרש כן לעיל (עמוד א), דאמרינן דמדאמר רחמנא לא תאכל מכלל דמסוכנת שריא וכו', ולא דחינן דלמא מסוכנת דלא מחסרא מעשה, אבל טרפה דמחסרא אסירא בלאו או בעשה ולא תעשה.

(יג גמ', הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דאי בא לומר שלא טמא את עצמו בידים במת, מאי רבותיה הא כהן הוה. ועוד, דאי בידים, הוה ליה למיכתב לא "טמאתי", אבל לשון "מטומאה" משמע שנטמא שלא בידים ובכוונה.

(יד גמ', שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה. כתבו תוס' ד"ה שלא, דרבותא היא משום דאמרינן דאין אדם ניצול מזה בכל יום. והמאירי כתב, דהרבותא היא, דלא היה מניח מחשבותיו לפנות לשום דבר המוני עד שתטריד מחשבתו פעולת שכלו, וקרא לא אסר אלא בשהוא עצמו מכין מחשבותיו לכך או שמרגיל עצמו בדברים המביאים לידי כך.

(טו גמ', שלא אכלתי בשר כוס כוס. כתב בחידושי הרמב"ן בשם הגאונים, דמה שהותר, היינו בשל ישראל ומשום הפסד ממונו, אבל בשל טבח גוי אסור. והיינו נמי ממדת חסידות היא. והרמב"ם (פ"ב ממאכלות אסורות הי"ב) כתב, שגדולי החכמים לא היו אוכלים בהמה מסוכנת, והוסיף, דהוא חומרא והרי הוא משובח. וכתב הש"ך (יורה דעה סימן יז סק"ח), דלא הוי

ענשינו. וכעין זה כתב הרש"ש, דהכא בלאו הכי אית ביה תרי לאוין חלב וטריפה. אמנם, בשיטה מקובצת (השלם) כתב, דלאו קל וחומר ממש הוא, אלא אי טריפה הויא מסוכנת, אם כן איסורא משום דעומדת למות.

(יב תוס' ד"ה ומה מחיים, בתוה"ד, ומיהו בזה י"ל דאי הוה מוקמא קרא דזאת החיה במסוכנת לאוסרה הוה מסתבר וכו'. כתב הלב אריה, דבלאו הכי מוכרחין לפרש כן לעיל (עמוד א), דאמרינן דמדאמר רחמנא לא תאכל מכלל דמסוכנת שריא וכו', ולא דחינן דלמא מסוכנת דלא מחסרא מעשה, אבל טרפה דמחסרא אסירא בלאו או בעשה ולא תעשה.

(יג גמ', הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דאי בא לומר שלא טמא את עצמו בידים במת, מאי רבותיה הא כהן הוה. ועוד, דאי בידים, הוה ליה למיכתב לא "טמאתי", אבל לשון "מטומאה" משמע שנטמא שלא בידים ובכוונה.

(יד גמ', שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה. כתבו תוס' ד"ה שלא, דרבותא היא משום דאמרינן דאין אדם ניצול מזה בכל יום. והמאירי כתב, דהרבותא היא, דלא היה מניח מחשבותיו לפנות לשום דבר המוני עד שתטריד מחשבתו פעולת שכלו, וקרא לא אסר אלא בשהוא עצמו מכין מחשבותיו לכך או שמרגיל עצמו בדברים המביאים לידי כך.

(טו גמ', שלא אכלתי בשר כוס כוס. כתב בחידושי הרמב"ן בשם הגאונים, דמה שהותר, היינו בשל ישראל ומשום הפסד ממונו, אבל בשל טבח גוי אסור. והיינו נמי ממדת חסידות היא. והרמב"ם (פ"ב ממאכלות אסורות הי"ב) כתב, שגדולי החכמים לא היו אוכלים בהמה מסוכנת, והוסיף, דהוא חומרא והרי הוא משובח. וכתב הש"ך (יורה דעה סימן יז סק"ח), דלא הוי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' רחוב התם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד"ח כ"פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>